

Schudden voor gebruik

Nationale strategie voor landelijke
voorzieningen voor digitaal erfgoed.

Steeds meer collecties van archieven, bibliotheken, media, musea en kennisinstellingen komen digitaal en online beschikbaar.

Instellingen ontwikkelen functionele en technische voorzieningen om die collecties digitaal zichtbaar te maken, te laten gebruiken en duurzaam en kosteneffectief te behouden. Dit zijn vaak omvangrijke programma's met de logica, oplossingen en dilemma's die passen bij de betreffende sector.

Het is nu de kunst om sectorale infrastructuren verder te ontwikkelen en ze tegelijkertijd meer te gaan verbinden, door gedeelde principes te formuleren, planmatig lijnen uit te zetten en daarlangs gezamenlijke projecten uit te voeren. Erfgoedsectoren willen daartoe meer samen werken.

Met een gecoördineerde IT-strategie kunnen schaalvoordelen worden benut en bouwstenen worden hergebruikt. Door slimme verbindingen tussen collecties tot stand te brengen kunnen gebruikers ieder object in een veel rijkere context raadplegen, beleven en hergebruiken. En daar ligt de maatschappelijke winst.

Voilà, de uitdaging voor de erfgoedsector ten aanzien van digitalisering: opschalen voor meer effectiviteit en efficiency, (op)schudden voor gebruik!

33 **Wat is dit voor een document?**

34

35 Deze strategie schetst daarvoor een gezamenlijk perspectief voor de ontwikkeling van
36 een landelijke, sectoroverstijgende infrastructuur van voorzieningen voor digitaal
37 erfgoed. Het is het voorlopige resultaat van een traject dat onder regie van OCW het
38 afgelopen jaar is uitgevoerd. De landelijke knooppunten (Koninklijke Bibliotheek,
39 Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Nationaal Archief, Rijksdienst voor het
40 Cultureel Erfgoed en de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen) en
41 kenniscentrum DEN spelen hierin een initiërende en coördinerende rol. Daarbuiten
42 hebben tientallen professionals deelgenomen aan werkgroepen en bijeenkomsten.

43

44 Deze versie wordt nu breed verspreid en besproken. Reacties zijn zeer welkom en
45 kunnen voor 1 februari 2015 worden gericht aan p.vankoetsveld@minocw.nl. Met behulp
46 van de reacties wordt in maart 2015 tijdens de *Week van het digitaal erfgoed* de finale
47 versie gepresenteerd.

48

49 Inhoud:

50 0. Managementsamenvatting

51 1. Digitale uitdagingen

52 2. Waarde uit netwerken

53 3. Voorzieningen voor (eind)gebruikers

54 4. Naar een nationale strategie

55 5. Wie doet wat?

56 6. Werkprogramma

57

58 Het document sluit af met een voorstel voor een door collectiebeherende instellingen te
59 onderschrijven manifest. Doel is om (na eventuele aanpassingen) hier tijdens de Week
60 van het digitaal erfgoed zoveel mogelijk partijen achter te scharen. De ambitie is
61 daarnaast om in de loop van 2015 voor overheden en gebruikersgroepen op een
62 vergelijkbare manier uitgangspunten te delen en te onderschrijven.

63

64 Naast een strategie, gezamenlijk programma en appèl is dit document vooral ook een
65 uitnodiging tot samenwerking: horizontaal tussen de verschillende sectoren, verticaal
66 tussen verschillende schaalniveaus en cross-over tussen iedereen die kansen ziet
67 meerwaarde te maken door kennis en voorzieningen te koppelen of te delen.

68

69

Managementsamenvatting

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

1. In de **snel veranderende digitale omgeving** zetten collectiebeheerders, cultuurmakers, informatiegebruikers, softwareleveranciers en overheden elk hun eigen routes uit om optimaal van de nieuwe mogelijkheden gebruik te maken. Online toegang en gebruik biedt mogelijkheden om de maatschappelijke waarde van de collecties van archieven, bibliotheken, musea en andere instellingen te vergroten.
2. Het is voor afzonderlijke instellingen en sectoren niet efficiënt om het hele proces van acquisitie, beheer en beschikbaarstelling van collecties in eigen beheer uit te voeren. De versnipperde en gesloten voorzieningen leiden tot beperkingen bij de ontwikkeling van een goed functionerend informatienetwerk. Mogelijkheden om kosten te besparen, kennis te delen en impact te vergroten worden nog onvoldoende benut. Er moet daarom meer werk worden gemaakt van **gestandaardiseerde sectoroverstijgende voorzieningen**.
3. Deze **nationale strategie** vormt de basis voor ontwikkeling, gebruik en beheer van die voorzieningen op landelijke schaal. Hij schetst de uitgangspunten en prioriteiten van de overheid en een aantal landelijk opererende instellingen. Hij moet er toe leiden dat in de komende jaren steeds vaker voorzieningen worden gekoppeld, gestandaardiseerd en gezamenlijk worden ontwikkeld en beheerd.
4. Om de zichtbaarheid, bruikbaarheid en houdbaarheid van het digitaal erfgoed te vergroten worden enkele **netwerkprincipes** bepaald:
 - gebruik van open standaarden en voorzieningen,
 - versterken van knooppunten,
 - inzetten van de meest gereede partij voor een bepaalde taak,
 - transparantie over acties en intenties.
5. Omdat het gebruik van erfgoedcollecties uiteindelijk de maatschappelijke waarde ervan bepaalt moeten **gebruikers centraal** komen te staan. Daarbij kan onderscheid worden gemaakt tussen eindgebruikers en 'business to business'. Daarbinnen worden weer verschillende doelgroepen (bv. onderwijs, creatieve industrie, erfgoedinstellingen) en vraagtypen (snelle zoekvraag, rijke context, big-data) onderscheiden.
6. Als uitgangspunt voor een landelijke infrastructuur van voorzieningen wordt gekozen voor een **drielagenmodel**, waarin het beheer van datacollecties (1), voorzieningen voor het verbinden van die data (2) en toepassingen voor presentatie en gebruik (3) functioneel worden gescheiden.
7. De uitwerking van deze strategie krijgt vorm in iteratief proces tussen de verschillende erfgoedsectoren, overheden, intermediairs en gebruikers. In dat proces spelen op nationaal niveau vijf knooppunten (Koninklijke Bibliotheek, Beeld en Geluid, Nationaal Archief, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen) en het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap een dragende rol. Zij werken samen in het **Netwerk Digitaal Erfgoed**, met Digitaal Erfgoed Nederland als kennispartner.

- 120 8. Dit netwerk maakt een aantal **strategische keuzes** voor de komende jaren:
121 - Sterker sturen op beleid, compatibiliteit en openheid.
122 - Het gebruik van standaarden minder vrijblijvend maken.
123 - Stapsgewijs ontwikkelen en implementeren van een referentiearchitectuur voor de
124 cultuursector.
125 - Structureel versterken van vraagsturing, interactie met gebruikers en goed
126 opdrachtgeverschap aan leveranciers.
127 - Stimuleren van innovatieve samenwerking tussen erfgoedsectoren.
128
- 129 9. De samenwerking krijgt vorm in **drie werkprogramma's**:
130 - *Digitaal Erfgoed Zichtbaar* vergroot de zichtbaarheid van collecties, verkent de
131 vraag van gebruikers en bevordert (her)gebruik van digitale collecties.
132 - *Digitaal Erfgoed Bruikbaar* vergroot de mogelijkheden tot gebruik van collecties
133 door ze gezamenlijk online beschikbaar te stellen, data te verbinden met behulp
134 van termenlijsten en thematisch beheer en gerichte diensten te ontwikkelen.
135 - *Digitaal Erfgoed Houdbaar* werkt aan het sectoroverstijgend delen, benutten en
136 opschalen van voorzieningen voor duurzaam behoud en toegang, met aandacht
137 voor kostenbeheersing en onderlinge rolverdeling.
138
- 139 10. In een (te onderschrijven) **manifest** verklaren collectiebeherende instellingen de
140 noodzaak tot samenwerking te erkennen, zich in te zullen spannen voor een
141 betere zichtbaarheid, bruikbaarheid en houdbaarheid van digitaal erfgoed en
142 daartoe (o.a.) eigen meerjarig informatiebeleid te ontwikkelen.

143 1. Digitale uitdagingen

144

145 **Informatie in overvloed**

146 Het digitaal tonen, gebruiken en bewaren van cultureel erfgoed is niet meer weg te
147 denken. De samenleving digitaliseert in rap tempo en beheerders en gebruikers van
148 erfgoedcollecties gaan daar in mee. Voor het eerst in de geschiedenis delen gebruikers
149 en instellingen één informatieruimte. Dit biedt enorm veel kansen.

150

151 Het gebruik van digitale technologie is in de erfgoedsector natuurlijk niet nieuw. Deze
152 wordt alweer decennia gebruikt, bijvoorbeeld voor collectieregistratie of het dupliceren en
153 duurzaam bewaren van (kwetsbare) content. Aan dat laatste is de afgelopen tien jaar
154 ook veel overheidsgeld besteed. Ook stroomt er steeds meer 'born-digital' materiaal de
155 collecties van instellingen binnen.

156

157 Toch maken we deze jaren een spectaculaire ontwikkeling mee: de razendsnelle
158 ontwikkeling van snelheid, beschikbaarheid en gebruik van het internet. Ruim binnen een
159 generatie evolueert het online zijn van een exotische ervaring naar een *anyplace*,
160 *anytime* realiteit. Dit biedt voorheen ongekende mogelijkheden voor het onderzoeken,
161 verbinden en gebruiken van collecties. Het mobiele internet leidt tot andere vormen van
162 interactie met een in potentie wereldwijd publiek. Het gebruik van digitale technieken en
163 netwerken kan daarom de maatschappelijke waarde van erfgoedcollecties sterk
164 vergroten.

165

166 Het digitaal gebruik van collecties brengt nieuwe vragen mee, bijvoorbeeld op het gebied
167 van betrouwbaarheid, intellectueel eigendom, selectie, privacy, internationalisering en
168 community-vorming. De bestaande relaties tussen aanbieders en gebruikers van
169 informatie veranderen en er ontstaan nieuwe businessmodellen. Het vasthouden van
170 publiek is in de *attention economy* ook voor erfgoedinstellingen geen
171 vanzelfsprekendheid. Net als bijvoorbeeld uitgevers, omroepen of bloggers zullen zij deze
172 aandacht van dag tot dag moeten verdienen. Daarbij wordt de zichtbaarheid en kwaliteit
173 van dienstverlening in het digitale domein steeds belangrijker.

174

175 In deze snel veranderende omgeving zet iedereen zijn eigen route uit om optimaal van
176 de digitale mogelijkheden te kunnen profiteren. Collectiebeheerders ontwikkelen
177 informatiesystemen, digitaliseringsprogramma's en publieksinterfaces. Gebruikers zoeken
178 kanalen om zo handig en voordelig mogelijk aan de gewenste informatie te komen.
179 Cultuurmakers proberen nieuwe producten te verspreiden en waarde te creëren.
180 Softwareleveranciers beschermen en vernieuwen hun verdienmodellen. Overheden
181 stellen voorwaarden en stimuleren.

182

183 **Uitdagingen voor de erfgoedsector**

184 Voor archieven, bibliotheken en musea zijn het opwindende tijden. Ze realiseren zich dat
185 ze met hun unieke collecties goud in handen hebben in de informatiesamenleving.
186 Tegelijkertijd is het voor hen in de digitale omgeving niet meer mogelijk om het hele
187 proces van acquisitie, beheer en beschikbaarstelling van collecties in eigen beheer uit te
188 voeren. In alle werkprocessen gebruiken ze technologie die door anderen ontwikkeld is
189 en beheerd wordt.

190

191 Instellingen die als taak hebben erfgoedcollecties te beheren en toegankelijk te maken
192 worden gedwongen hun rol opnieuw te definiëren. Vragen die zich daarbij aandienen zijn
193 bijvoorbeeld:

- 194 - Hoe bereiken we (nieuwe) gebruikersgroepen? Welke relatie gaan we met ze aan,
195 welke diensten bieden we aan?
- 196 - Hoe kunnen we onze missie uitvoeren gegeven auteursrechtelijke voorwaarden?
- 197 - Welke competenties hebben we nodig om in de digitale context succesvol te zijn?

- 198 - Wat zijn voor ons de kosten en baten van het open ter beschikking stellen van
199 collecties?
200 - Welke voorzieningen houden we in eigen beheer, wat kopen we in en waar
201 koppelen we aan andere infrastructuren?
202

203 Informatietechnologie biedt instellingen veel ruimte voor innovatie en maatwerk bij het
204 invulling geven aan hun digitale strategie. De keerzijde van dit maatwerk is een gebrek
205 aan afstemming en samenwerking, waardoor instellingen, leveranciers en gebruikers
206 onvoldoende van elkaars werk kunnen profiteren. Mogelijkheden om kosten te besparen,
207 kennis te delen en impact te vergoten blijven daardoor onbenut.
208

209 Het ICT-maatwerk heeft in de voorbije jaren veel kunnen betekenen voor instellingen en
210 hun klanten, maar leidt nu ook tot beperkingen bij de ontwikkeling van een goed
211 functionerend informatienetwerk. Er moet daarom nu meer aandacht uitgaan naar
212 gestandaardiseerde en toegankelijke basisvoorzieningen, om daar bovenop eenvoudiger
213 en voordeliger maatwerktoepassingen te kunnen maken.
214

215 Om die voorzieningen op een goede manier te kunnen ontwikkelen, moeten alle spelers
216 duidelijker worden over welke gestandaardiseerde voorzieningen zij willen ontwikkelen,
217 gebruiken en beheren. Deze nationale strategie beoogt meer duidelijkheid te geven op
218 landelijke schaal. Hij schetst de uitgangspunten en prioriteiten van de overheid en een
219 aantal landelijk opererende instellingen.
220

221 2. Waarde uit netwerken

222

223 **De kracht van digitale netwerken**

224 Digitale informatiestromen en online voorzieningen hebben een sterk netwerkkenmerk.
225 Het verspreiden, bewerken en gebruiken van informatie en tools is steeds minder
226 afhankelijk van verticale structuren. Internet is een horizontaal, gedistribueerd netwerk
227 (wat overigens niet wil zeggen dat er geen grote spelbepalende spelers meer zijn).

228

229 Het netwerkkenmerk van de digitale omgeving maakt het mogelijk informatie beter en
230 sneller te koppelen en voorzieningen te delen en her te gebruiken. Instellingen en
231 sectoren *hoeven* dus ook niet meer alles in eigen beheer te doen. Ze kunnen op kennis
232 en kosten besparen met shared-services en cloudoplossingen.

233

234 Het digitale netwerk is ook bruikbaar om de zichtbaarheid, bruikbaarheid en rijkheid van
235 informatie te vergroten. De kwaliteit en effectiviteit van de informatiefunctie van
236 instellingen kan ermee worden verbeterd. Het gedistribueerde netwerk moet dan wel een
237 bepaalde organisatiegraad kennen. Om digitale informatienetwerken effectief en efficiënt
238 te kunnen benutten is standaardisatie en opschaling onontkoombaar.

239

240 Het bestaande netwerk voor digitaal erfgoed heeft zich in elke sector op eigen wijze
241 ontwikkeld. De opgave is nu om, met respect voor de bestaande situatie en functionele
242 verschillen, te werken aan opschaling en compatibiliteit van voorzieningen.

243

244 **Netwerkprincipes**

245 Om hier stappen in te maken, de samenwerking tussen de sectoren te verbeteren en de
246 netwerken te verbinden, bepalen we wel enkele gezamenlijke 'netwerkprincipes':

247

248 1. Gebruiken van open standaarden en voorzieningen

249 Om gezamenlijkheid en uitwisselbaarheid op infrastructureel niveau te ontwikkelen, moet
250 de technologie waarop deze infrastructuren gebaseerd zijn transparant, herbruikbaar en
251 uitwisselbaar zijn. Te grote afhankelijkheid van (dominante) marktspelers wordt
252 voorkomen en eigenaarschap en verantwoordelijkheid voor de technologie wordt
253 gedeeld.

254

255 2. Knooppunten versterken

256 Om bestaande infrastructuren te verbinden en in overleg samen verder te ontwikkelen,
257 moet de organisatiegraad van het netwerk omhoog. Er zijn partijen nodig die goed
258 ingebed zijn in de verschillende erfgoed domeinen, het schaalniveau hebben om te
259 functioneren als kenniscentrum en verantwoordelijkheid nemen voor ontwikkeling en
260 continuïteit van de infrastructuur. Deze knooppunten kunnen gesteund door hun sector
261 op landelijke schaal afspraken met elkaar maken.

262

263 Er zijn binnen de erfgoedsector vijf instellingen die de rol van knooppunt vervullen:

264 - Koninklijke Bibliotheek (bibliotheken)

265 - Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschap (wetenschap)

266 - Nationaal Archief (archieven)

267 - Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (media)

268 - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (musea en onroerend erfgoed)

269

270 Al deze organisaties kunnen hun rol als knooppunt vervullen in het verlengde van
271 bestaande wettelijke taken en/of publieke opdrachten.

272

273 3. Benutten van kwaliteiten: meest gereede partij

274 In de samenwerking tussen de knooppunten en tussen de knooppunten en andere
275 instellingen gaat het niet primair om status en bevoegdheden. Het gaat er om dat iedere
276 taak wordt uitgevoerd door de partij die daartoe het beste is uitgerust en de taak dus

277 met het beste resultaat en tegen de laagste kosten kan uitvoeren. Dit is het principe van
278 de 'meest gereede partij'.

279 Een knooppunt kan kennis-, ontwikkelings- en beheerstaken uitvoeren met of uit laten
280 voeren door derde partijen. Daarbij moeten uiteraard goede afspraken worden gemaakt
281 en bewaakt over kwaliteit, kosten en continuïteit, zeker als het vitale onderdelen van de
282 infrastructuur betreft.
283

De beste verzamelaars

284 Het verzamelen en op één plaats presenteren van inhoud uit meerdere online databases
285 of websites (bijvoorbeeld door het maken van indexen van geaggregeerde metadata) is
286 een manier om overzicht te creëren over beschikbare bronnen en collecties. Als een
287 dergelijk overzicht wordt voorzien van een API (Application Programming Interface) kan
288 het bovendien als directe toegang centraal knooppunt dienen voor allerlei (online-)
289 toepassingen.
290

291
292 Het organiseren van deze gedistribueerde toegang vindt op dit moment plaats voor
293 verschillende doelen, met verschillende technieken, met rijke of beperkte metadatering
294 en door een veelheid aan partijen (Europees, nationaal, regionaal, sectoraal,
295 thematisch). In dit geschakeerde landschap met ook nog eens vaak gemengde collecties,
296 is het lastig om generieke afspraken vast te leggen over wie de meest gereede partij is om
297 een bepaald type collectie te 'oogsten'. Dat zal toch per geval moeten worden bepaald.
298

299
300 Om efficiëntere en klantvriendelijker (eenduidig loket, goede doorverwijzing) te kunnen
301 werken zullen nadere afspraken worden gemaakt over het organiseren van
302 gedistribueerde toegang. De gezamenlijke knooppunten (samenwerkend in de Digitale
303 Collectie Nederland) voeren daarop de regie. Een afzonderlijke notitie over dit onderwerp
304 is in voorbereiding.
305

4. Inzicht geven in acties en intenties

306 De keuzes die instellingen maken met betrekking tot hun digitale voorzieningen (aard en
307 omvang van investeringen, keuze van principes en standaarden, keuze van
308 softwarepakketten en leveranciers, keuzes voor uitbesteding versus eigen beheer)
309 bepalen vaak voor een groot aantal jaren de mogelijkheden tot het koppelen van hun
310 content en hun voorzieningen aan grotere netwerken. Naast het werken met open
311 standaarden en software is het daarom van belang dat potentiële
312 samenwerkingspartners meer inzicht krijgen in elkaars activiteiten, keuzes en planning.
313 Alleen op die manier kun je er achter komen wanneer zich kansen voordoen om - zonder
314 desinvesteringen - de knopen bij elkaar te leggen en gezamenlijke initiatieven te nemen.
315 Het is daarom belangrijk dat iedere instelling als onderdeel van zijn informatiebeleid (zie
316 ook paragraaf 5) een strategische agenda ontwikkelt. Daarbij zullen niet alle kaarten op
317 tafel komen - er is ook concurrentie in het spel - maar ook inzicht op hoofdlijnen kan
318 instellingen goed helpen bij hun eigen koersbepaling.
319

320 3. Voorzieningen voor (eind)gebruikers

321 **De gebruiker centraal**

322 Omdat het gebruik van erfgoedcollecties uiteindelijk de maatschappelijke waarde ervan
323 bepaalt - en dus de inzet van publieke middelen legitimeert - moet de bruikbaarheid voor
324 verschillende groepen gebruikers veel meer centraal komen te staan. Bij het ontwikkelen
325 van technische en functionele voorzieningen ten behoeve van een beter gebruik, is het
326 nuttig onderscheid te maken tussen enerzijds eindgebruikers van informatie anderzijds
327 (door)ontwikkelaars en intermediairs ('business to business').
328

329
330 Als collectiebeheerders sterker handelen vanuit de vraag betekent dat niet dat zij alle
331 gebruikersdiensten en interfaces ook zelf ontwikkelen en beheren. Vaak zijn anderen
332 beter in staat om dat te doen, omdat ze beschikken over meer specifieke capaciteiten en
333 kennis van een bepaalde markt. De uitdaging voor de erfgoedsector is om een rijk en
334 stabiel halffabricaat te realiseren, met behulp waarvan zowel derden als
335 erfgoedinstanties zelf steeds weer nieuwe producten kunnen maken.
336

337 Als we het perspectief verleggen naar de gebruiker van collecties (en de informatie over
338 de collecties), wordt het belang van sectoroverstijgende samenwerking nog eens extra
339 duidelijk. Een gebruiker die via internet op zoek is naar culturele content heeft immers
340 geen boodschap aan de schotten tussen sectoren en collecties. Hij wil bronnen uit
341 archieven, bibliotheken musea en andere collecties allemaal kunnen vinden en gebruiken
342 en liefst met zo min mogelijk afzonderlijke (zoek)acties en tegen zo laag mogelijke
343 kosten.
344

345 Denken vanuit gebruik betekent ook op zoek gaan naar de digitale platforms en
346 werkomgevingen waar de (potentiele) gebruikers al zijn. Zichtbaar zijn via sociale media,
347 bruikbaar materiaal aanbieden op vindbaar zijn met Google kunnen effectievere
348 manieren zijn om publiek te bedienen dan bijvoorbeeld de eigen website. Of informatie
349 aantrekkelijk is voor een bepaalde gebruikersgroep wordt niet alleen bepaald door de
350 aard van de informatie, maar ook door de wijze en plaats waarop die informatie wordt
351 aangeboden.
352

353 **Gebruikers en hun vraag**

354 Er zijn veel verschillende gebruikers van digitaal erfgoed: professioneel en privé, bij
355 overheden, instellingen en bedrijven, nu en in de toekomst. Ze verschillen in
356 belangstelling, beschikbare tijd en behoeften. Een taalwetenschapper heeft heel andere
357 wensen dan een leraar op een basisschool. Iemand die zijn familiegeschiedenis
358 onderzoekt vraagt iets anders dan een ontwerp bureau of romanschrijver die op zoek is
359 naar inspiratie en historische referenties. Al deze gebruikers zullen meer op maat moeten
360 worden bediend.
361

362 De erfgoedsector zal vanuit zijn publieke opdracht en als leverancier van 'brandstof' voor
363 cultuur, maatschappij en economie, in elk geval de volgende doelgroepen willen
364 bedienen:
365

- 366 1. De informatie- en ervaringzoekende burger
- 367 2. Het onderwijs
- 368 3. De wetenschap
- 369 4. Creatieve bedrijven en beroepen
- 370 5. De erfgoedsector
- 371 6. Toekomstige generaties

372
373 Om een beter gebruik van digitale erfgoedcollecties mogelijk te maken, kan per
374 doelgroep nauwkeuriger worden verkend wat de wensen en voorwaarden zijn. Daarbij is

375 vooral ook de aard van de vraag belangrijk, omdat die – meer dan de inhoud ervan –
376 bepaalt welke voorzieningen nodig zijn om aan die vraag te kunnen voldoen.

377

378 Er zijn verschillende vraagtypen te onderscheiden:

- 379 - De snelle, eenvoudige vraag naar full-content informatie (films, foto's, teksten
380 etc.) over een bepaald onderwerp, persoon of plek. Hoogwaardig, betrouwbaar en
381 vrij bruikbaar materiaal voor bijvoorbeeld een les, een presentatie of een
382 vergunningaanvraag. Het aanbieden van content op bekende platforms (bv.
383 Wikipedia), selectie van aantrekkelijke en relevante content, aansluiten bij de
384 actualiteit en bieden van heldere gebruiksvoorwaarden zijn manieren om dit type
385 vraag beter te bedienen.
- 386 - De vraag naar informatie waarbij de context, herkomst en relaties met andere
387 bronnen van belang is. Bijvoorbeeld de vraag van wetenschappers, journalisten,
388 tentoonstellingsmakers of genealogen, die bezig zijn verhalen te maken,
389 geschiedenissen te reconstrueren of nieuwe - onverwachte - connecties te
390 ontdekken. Dit type vraag stelt niet alleen belang in de bronnen zelf, maar ook in
391 de informatie over de bronnen: wie, wat, waar, wanneer van de inhoud,
392 vindplaats en voorgeschiedenis van de bron, eerder gebruik ervan. Deze vraag
393 kan beter worden bediend als bronnen/collecties worden verrijkt en gekoppeld.
- 394 - De omnivore vraag naar zoveel mogelijk informatie (metadata en full content) op
395 basis waarvan uitgebreide analyses gemaakt kunnen worden (bijvoorbeeld met
396 big-data'-technieken).

397

398 De doelgroepen en de vraagtypen zijn niet een op een aan elkaar gekoppeld. Beide
399 indelingen kunnen behulpzaam zijn bij het doorgronden van de gebruiker en de aard van
400 zijn vraag, om vervolgens de gewenste eigenschappen van de benodigde infrastructuur
401 scherper te kunnen bepalen.

402

403 **Efficiënte én flexibele voorzieningen**

404 Het willen bedienen van een sterk gevarieerde en bovendien steeds veranderende vraag,
405 vergt maatwerk in digitale voorzieningen. Het verlagen van kosten, verbeteren van de
406 compatibiliteit en het vergoten van duurzaamheid vragen juist om opschaling en
407 standaardisatie. Voorzieningen die ontwikkeld worden zullen daarom zo veel mogelijk
408 herbruikbaar moeten zijn. Het is verspilling van geld en moeite als voor elke nieuwe
409 vraag en toepassing de voorzieningen voor aanbod en toegang weer opnieuw moeten
410 worden ingericht.

411

412 Om aan deze spanning tussen maatwerk, schaalvoordelen en continuïteit tegemoet te
413 komen, wordt idealiter de infrastructuur van voorzieningen zo vorm gegeven dat hij
414 geschikt is om alle gekoppelde collecties steeds opnieuw betekenisvol te bevragen ten
415 behoeve van nieuwe apps, websites, lesmethoden of onderzoeken. Digitale collecties
416 moeten dan niet exclusief gekoppeld zijn aan een specifieke toepassing,
417 softwareleverancier of presentatie. Ze moeten bovendien toegankelijk worden gemaakt
418 via trefwoorden en technieken met een grotere reikwijdte dan de belevingswereld van de
419 collectie(beheerder) zelf.

420

421 Om op deze manier een rijk en doelmatig gebruik van de collecties mogelijk te maken,
422 wordt de infrastructuur conceptueel opgebouwd volgens een model bestaande uit drie
423 lagen:

- 424 - Een open data laag bevat de digitale collecties van individuele instellingen. Het is
425 het domein van de collectiebeheerders die hun collecties digitaliseren, duurzaam
426 beheren en toegankelijk maken. Deze laag zal bestaan uit gebruik van autonome
427 oplossingen (bijvoorbeeld collectieregistratie) en inzet van gedeelde diensten voor
428 bijvoorbeeld duurzame opslag.
- 429 - De verbindingslaag bevat de voorzieningen die het mogelijk maken om de
430 objecten/collecties uit de data laag met generieke middelen te doorzoeken en te
431 koppelen. Hij bevat semantische zoektechnieken, indexen en termenlijsten die de

- 432 data op eenduidige wijze kunnen koppelen aan het 'wie', 'wat', 'waar' en
433 'wanneer'. Dit is het domein van de sectoroverstijgende samenwerking en
434 afspraken, over bijvoorbeeld uitwisselstandaarden.
435 - Een gebruikerslaag bevat de toepassingen, 'views' en portals waarmee de
436 informatie uit en over de digitale collecties daadwerkelijk kan worden gebruikt. Dit
437 is het domein van de gidsen en gebruikers van talloze toepassingen en diensten.
438 Hieronder zijn ook de collectiebeherende instellingen zelf, die met gebruik van
439 eigen en andere collecties actuele toepassingen kunnen maken voor hun
440 specifieke publiek.

Digitale collecties

444
445 Over digitale collecties ontstaat snel spraakverwarring in het gesprek tussen de sectoren.
446 Die wordt niet alleen veroorzaakt door de verschillen in aard, omvang en oorspronkelijke
447 informatiedragers, maar ook door verschillen in rol en betekenis van de verzamelde
448 informatie. Soms is de inhoud van het collectiestuk zelf het belangrijkste, soms zij
449 herkomst en levensloop, soms het overzicht over de gehele collectie.
450 Ter bevordering van het begrip over en weer is het in elk geval nuttig om onderscheid te
451 maken in twee typen digitale representaties van collecties/objecten:

452
453 *Digitale objecten*: de volledige content in digitale vorm. Dit kan digital born materiaal zijn
454 of digitale kopieën van analoge bronnen Denk bijvoorbeeld aan de krantenpagina's in
455 Delpher, de films in Open Beelden of de schilderijen in de Rijksstudio.

456
457 *Beschrijvingen* van en verwijzingen naar objecten: informatie over analoge en digitale
458 objecten zoals (proces)metadata en collectieregistraties. Denk aan het
459 Monumentenregister of aan de meeste archiefinformatie.

460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514

4. Naar een nationale strategie

Infrastructuur, netwerk en beleid

Het ministerie van OCW heeft begin 2013 initiatief genomen om samen met de betrokken sectoren voorstellen uit te werken voor de geleidelijke ontwikkeling van organisatorische en technische voorzieningen voor digitaal erfgoed. Het doel is te komen tot een toekomstvaste en kostenefficiënte infrastructuur die de verschillende domeinen overstijgt en tegemoet komt aan de wensen van gebruikers van het erfgoed.

De aanpak richt zich op:

- 1) Ontwikkeling van een samenhangende en sectoroverstijgende infrastructuur (technische en functionele voorzieningen).;
- 2) Bestuurd vanuit een netwerkorganisatie;
- 3) Geflankeerd door beleid.

Voor de ontwikkeling van infrastructuur worden in dit document strategische lijnen uitgezet en acties geformuleerd (de werkprogramma's). De netwerkorganisatie functioneert inmiddels (het Netwerk Digitaal Erfgoed) met actieve deelname uit alle relevante sectoren. Bij de beleidsontwikkeling wordt rekening gehouden met de opgaven met betrekking tot gebruik en behoud van digitaal erfgoed, bijvoorbeeld in beleid ten aanzien van auteursrechten, open overheidsinformatie of subsidievoorwaarden.

Veranderingsstrategie

De gezamenlijke strategie moet er toe leiden dat in de komende jaren steeds vaker voorzieningen worden gekoppeld, gestandaardiseerd en gezamenlijk worden ontwikkeld en beheerd. Er is daarvoor een iteratief proces nodig met de verschillende erfgoedsectoren, overheden, intermediairs en gebruikers, waarin gezamenlijke principes gaandeweg aan scherpte winnen en hun vrijblijvendheid verliezen. Bij een succesvolle samenwerking zullen de functionaliteit, de betaalbaarheid en het gebruik van gezamenlijke voorzieningen gestaag groeien.

Bestaande (sectorale) voorzieningen, verantwoordelijkheden en geldstromen vormen het vertrekpunt van de strategische samenwerking. Vanuit die basis wordt gezocht naar mogelijkheden om te koppelen, op te schalen en belemmeringen te doorbreken. Een beter besef van de wensen van gebruikers, de noodzaak tot efficiëntere inzet van publieke middelen en de potentie van samenwerking versterkt daarbij de bereidheid tot verandering van de bestaande situatie.

Deze nationale strategie is een middel om:

- a. De *going concern* en investeringen binnen sectoren kritisch te bevragen en beweging in de richting van sectoroverstijgende samenwerking en voorzieningen te bevorderen.
- b. Veranderingstrajecten en innovatieprojecten gezamenlijk te programmeren en uit te voeren waardoor kosten worden bespaard, kennis effectiever wordt ingezet en resultaten worden opgeleverd die geschikt zijn voor sectoroverstijgende toepassing.
- c. Gezamenlijke technische en functionele voorzieningen te ontwikkelen, dan wel sectorale voorzieningen structureel te koppelen.

Strategische keuzes

Tegen de achtergrond van de in de voorgaande paragrafen geschetste context en ambities, richt de nationale strategie zich de komende jaren op de volgende handelingen:

1. Sterker sturen op beleid, compatibiliteit en openheid.
2. Het gebruik van standaarden minder vrijblijvend maken.

515 3. Stapsgewijs ontwikkelen en implementeren van een referentiearchitectuur voor de
516 cultuursector.

517 4. Structureel versterken van vraagsturing, interactie met gebruikers en goed
518 opdrachtgeverschap aan leveranciers.

519 5. Stimuleren van innovatieve samenwerking tussen erfgoedsectoren.

520

521 De eerste twee punten zijn een gezamenlijke opdracht voor OCW, de knooppunten en
522 DEN. Zij zullen hier als beleidsmakers, subsidienten en samenwerkingspartners werk van
523 maken en ook in eigen huis de zaken op orde brengen. Aan de onderste drie punten
524 leveren de gezamenlijke werkpakketten die in paragraaf 6 worden beschreven een
525 belangrijke bijdrage. Deze werkprogramma's hebben een innovatieve *bias*, niet in de zin
526 van experimenteerdrift, maar in het realiseren van vernieuwingen en voorzieningen die
527 sectoroverstijgende samenwerking aan de zichtbaarheid, bruikbaarheid en houdbaarheid
528 van digitaal erfgoed mogelijk maken.

529

530 Voorzieningenkalender

531 Om instellingen, intermediairs en gebruikers beter inzicht te geven in de publieke
532 voorzieningen die zij kunnen (of moeten) gebruiken, is het nuttig om meer duidelijkheid
533 te verschaffen over voorzieningen die al beschikbaar zijn (en onder welke condities) of de
534 komende jaren beschikbaar zullen komen. Zij kunnen dat perspectief goed gebruiken bij
535 het bepalen van hun eigen samenwerkingsstrategie en informatiebeleid.

536 Een eenduidig en actueel overzicht van de stand van zaken en beoogde ontwikkeling van
537 de voorzieningen in de vijf onderscheiden sectoren bestaat op dit moment nog niet. Het
538 streven is om in de in de finale versie van dit document (maart 2015) zo'n overzicht (per
539 sector en overkoepelend) wel op te nemen bijvoorbeeld met behulp van onderstaand
540 schema:

541

Soort infrastructurele voorziening	Project	Fase / planning			
		Ontwikkelen	Testen / stabiliseren	Uitrollen	Beheren
Front-end voorzieningen					
Voorzieningen voor aggregatie en semantische verbindingen					
Voorzieningen voor digitalisering, verrijking en duurzame opslag					
Voorzieningen voor proces- en managementinformatie					

542

543 Deze voorzieningenkalender kan dan vervolgens periodiek worden bijgewerkt.

544

545 Verdere visievorming

546 Deze notitie verwoord een globale visie op de noodzaak en de aanpak van de
547 ontwikkeling van gezamenlijke voorzieningen voor digitaal erfgoed. Op tal van
548 onderwerpen is verdere verdieping en operationalisering van die visie nodig. Met
549 onderhavig stuk als basis zal het Netwerk Digitaal Erfgoed in 2015 initiatief nemen tot
550 het opstellen van een aantal *position papers* over specifieke onderwerpen, bijvoorbeeld:

- 551 - aggregatie en linked data,
- 552 - auteursrecht/intellectueel eigendom,
- 553 - referentiearchitectuur,
- 554 - kennisinfrastructuur,
- 555 - internationale samenwerking en profilering,
- 556 - informatiebeleid bij instellingen.

557

5. Wie doet wat?

558

559 Een goed functionerende infrastructuur voor digitaal erfgoed vraagt inspanningen op
560 verschillende niveaus.

561

Individuele instellingen

562

563 Om op een effectieve en doelmatige manier gebruik willen maken van de (in de
564 toekomst) beschikbare infrastructuur, werken instellingen aan:

565

- Het verbeteren van hun strategisch en tactisch handelingsvermogen m.b.t. informatievraagstukken, bijvoorbeeld door structureel ontwikkelen en vaststellen van informatiebeleid (passend bij het profiel en de ambities van de instelling), het organiseren van expertise en sturingskracht rondom ICT-thema's, actieve samenwerking met andere instellingen, leveranciers, brancheorganisaties en knooppunten.

566

- Hun eigen collecties, netwerken en voorzieningen geschikt maken voor aansluiting op een landelijke infrastructuur door, het gebruik van open standaarden, het openstellen van collecties voor koppeling en hergebruik. met bijbehorende aandacht voor rijkheid, kwaliteit en gebruiksvoorwaarden.

567

- Leren profiteren van de gezamenlijke infrastructuur, door er zelf informatie aan te onttrekken (bijvoorbeeld ten behoeve van onderzoek of een presentatie) en mogelijkheden te benutten om niet alles zelf te hoeven doen (en daarmee kosten te besparen).

568

569

570

571

- Herformuleren van hun eigen rol in het netwerk. Welke plek zien instellingen voor hun eigen expertise en achterban in het netwerk?

572

573

574

575

576

577

578

579

580

581

Samenwerking binnen sectoren

582

583 De samenwerking binnen de afzonderlijke sectoren (archieven, bibliotheken, media,
584 musea/onroerende erfgoed, wetenschap) met betrekking tot digitale voorzieningen en
585 informatie-uitwisseling kan worden versterkt door:

586

- Een stimulerende, faciliterende en bemiddelende rol van de knooppunten.
- Actieve branche- en vakverenigingen (deze zouden hiertoe een duidelijkere digitale agenda kunnen gaan hanteren).
- Individuele samenwerking tussen instellingen, bijvoorbeeld regionaal of thematisch.

587

588

589

590

591

592 De sectorale rol van de knooppunten behelst onder andere:

593

- Het inzicht vergroten in de behoefte aan en potentie van digitale voorzieningen in de sector, door vraagarticulatie vanuit instellingen richting te stimuleren en duidelijkheid te bieden over landelijke voorzieningen die beschikbaar zijn en komen (en onder welke voorwaarden).

594

595

596

597

- De dialoog over de veranderende positie en functie van afzonderlijke instellingen stimuleren.

598

599

- Afzonderlijke instellingen ondersteunen bij digitale transitie.

600

- Bemiddelen over specificaties en voorwaarden van IT-voorzieningen tussen sectorale instellingen, het Netwerk Digitaal Erfgoed en IT-leveranciers.

601

602

Sectoroverstijgend: het Netwerk Digitaal Erfgoed

603

604 Op nationaal niveau vormen de vijf knooppunten de basis van de samenwerking. De
605 knooppunten zijn vertegenwoordigd in het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE), dat bestaat
606 uit een kerngroep en een stuurgroep (o.l.v. de DG Cultuur en Media van OCW). Het NDE
607 heeft als taak:

608

- Gezamenlijke uitdagingen te signaleren en strategische doelen te formuleren, te bewaken dat inspanningen binnen het netwerk gericht zijn op het realiseren van deze doelen.

609

610

- Gezamenlijke standaarden en best practices te formuleren en deze uit te dragen naar instellingen en ICT-leveranciers.

611

612

- 613 - Gezamenlijke kennisinfrastructuur te ontwikkelen door samenwerking te
614 organiseren tussen en in aanvulling op sectorale voorzieningen.
615 - De synergie en koppelbaarheid te versterken bij de ontwikkeling van
616 infrastructuur in de verschillende sectoren.
617 - Gebruikersgroepen te definiëren, bij hen de behoefte aan informatie
618 voorzieningen behoeften te peilen en afspraken te maken over
619 vraagarticulatie.
620 - De nationale strategie in praktijk te brengen en daaraan (gezamenlijke)
621 keuzes te verbinden.
622 - Zorg te dragen voor de uitvoering van het gezamenlijke werkprogramma.
623 - Monitoring van de ontwikkeling en gebruik van de infrastructuur van digitaal
624 erfgoed en zo nodig het bijstellen van visie en werkwijze.
625 - Het formuleren, voeden en vernieuwen van een beleidsagenda gericht op de
626 financiële en juridische kaders op nationaal en internationaal niveau.
627 - Het initiatief te nemen tot het ontwikkelen, beheren en toepassen van een
628 referentiearchitectuur cultuur.
629
630

Verder bouwen aan het netwerk

631
632
633 Op deze plaatst ontbreken nog de ambities en rollen van een aantal categorieën partijen
634 die voor een goed functionerende infrastructuur essentieel zijn. De reden daarvoor is dat
635 we niet over partijen willen praten zonder met ze te praten. Mede op basis van het
636 voorliggende document zal vanuit het NDE initiatief worden genomen tot een intensiever
637 overleg met de volgende partijen:

- 638
639 - Overheden (lokaal, regionaal, andere departementen)
640 - Gebruikers van digitaal erfgoed (zie ook Werkprogramma 1)
641 - Internationaal netwerk (EU, Centres of Competence, Europeana e.a)

642
643 Bestaande sectoroverstijgende samenwerkingsverbanden zoals de Nationale Coalitie
644 Digitale Duurzaamheid en de Digitale Collectie Nederland werken al samen binnen het
645 Netwerk Digitaal Erfgoed.

646 6 Werkprogramma

647
648 De strategie, principes en uitgangspunten zoals verwoord in dit document vormen de
649 onderlegger van een werkprogramma van het Netwerk Digitaal Erfgoed. Hierin werken de
650 knooppunten, DEN en OCW samen en worden in projecten ook andere experts en
651 relevante instellingen betrokken. De middelen die vanuit het ministerie beschikbaar
652 worden gesteld voor de ontwikkeling van een gezamenlijke infrastructuur worden via
653 deze werkprogramma's ingezet.

654
655 Er zijn drie werkprogramma's geformuleerd, die aansluiten bij de drie lagen van het in
656 paragraaf 3 besproken model:

- 657 - WP1: Digitaal Erfgoed Zichtbaar (gebruikerslaag)
- 658 - WP2: Digitaal Erfgoed Bruikbaar (verbindingslaag)
- 659 - WP3: Digitaal Erfgoed houdbaar (data laag)

660
661

662 **WP1. Digitaal Erfgoed Zichtbaar**

663
664

Doel:

665 De maatschappelijke waarde van digitaal erfgoed vergroten, door zichtbaarheid van
666 collecties te verbeteren, vraag te verkennen en (her)gebruik te vergemakkelijken.

667
668

De digitale collecties worden beter zichtbaar en door meer mensen gebruikt:

- 669 - Door de vraagarticulatie te versterken en de dialoog tussen aanbieders en
670 gebruikers van digitaal erfgoed te verbeteren (1.1).
- 671 - Door de collecties en het netwerk online zichtbaar te maken (1.2).
- 672 - Door collectiebeherende instellingen te ondersteunen bij het publiceren van de
673 collectie Nederland voor hergebruik door derden (1.3).
- 674 - Door de Nederlandse koppositie op dit terrein internationaal uit te dragen (1.4).

675
676

WP1.1. Vraagarticulatie

677 Om beter begrip te krijgen van hoe mensen digitaal erfgoed willen gebruiken, gaan we in
678 gesprek met de belangrijkste doelgroepen. We voeren kwalitatieve en kwantitatief
679 onderzoek uit om de markt beter te leren kennen.

680
681

Producten

682 a. Gesprekstafels met de volgende gebruikersgroepen:

- 683 - onderwijs (educatieve uitgeverij en docenten)
- 684 - wetenschap (CLARIAH en Centres of Competence)
- 685 - creatieve industrie (CLICK, ontwikkelaars, kunstenaars, ...)
- 686 - toerisme & promotie
- 687 - verenigingen voor heemkunde en genealogen,
- 688 - amateur ontwikkelaars, hackers, bloggers, kunstenaars etc.

689 b. Gebruikersonderzoek: genereren van berouwbare feiten en cijfers over vraag, gebruik
690 en impact van digitaal erfgoed. In eerste instantie door een nulmeting uit te voeren over
691 het huidige bereik van digitaal cultureel erfgoed (vergelijkbaar met kijk- en
692 luisteronderzoek). Structureel door monitoring van initiatieven als Enumerate,
693 impactmeting Open Cultuur Data Nederland etc.

694
695

WP1.2. Online zichtbaarheid

696 Om te zorgen dat mensen eenvoudig kennis kunnen nemen van de mogelijkheden van de
697 digitale collecties, vergroten we de zichtbaarheid voor eindgebruikers en intermediairs op
698 het web.

699
700

701 *Producten*

702 Eén of meer websites die de volgende doelen dienen:

- 703 a. Informatie voor eindgebruikers over de digitale collectie Nederland. Etalagefunctie
704 die eindgebruikers inzicht geeft in de inhoud en omvang van en mogelijkheden met
705 de digitale collectie. Onderdeel hiervan is een proof-of-concept voor Linked Data:
706 het zichtbaar maken van de meerwaarde van gekoppelde gegevens voor het
707 ontsluiten van erfgoed informatie voor eindgebruikers en instellingen. Als eerste
708 invulling wordt daarbij gedacht aan de Historische Canon van Nederland,
709 vervolgens aan personen, plaatsen, onderwerpen en een tijdbalk (wie, waar, wat,
710 wanneer). Ook kunnen deelsites / views worden gerealiseerd voor specifieke
711 gebruikersgroepen.
- 712 b. Informatie voor intermediairs / gebruikers over hergebruik van de digitale collectie
713 Nederland bijvoorbeeld door middel van een overzicht van beschikbare API's, open
714 data en open collecties. Voorzien van een 'labs'-functie waar geëxperimenteerd kan
715 worden met tools en data.
- 716 c. Informatie voor professionals, (internationale) instellingen en gebruikersgroepen
717 over het Netwerk Digitaal erfgoed, voortgang van de routekaart en
718 contactinformatie. Communiceren over eenduidige routing en taakverdeling voor
719 diensten van de knooppunten voor collectie beherende instellingen.
- 720 d. Een gezamenlijk overeengekomen merk of koepel die een combinatie van merken
721 vormt om de activiteiten van het Netwerk te kunnen aanduiden.

722

723 **WP1.3. Competentieontwikkeling en ondersteuning collectiebeherende**
724 **instellingen**

725 Om de content uit digitale collecties open te stellen voor gebruik op platforms waar veel
726 vraag naar erfgoedcontent is en collectiebeherende instellingen daarbij te ondersteunen,
727 organiseren we masterclasses en versterken we de relaties binnen het netwerk.

728

729 *Producten*

- 730 a. Masterclasses. Een masterclass voor 20 cultuurprofessionals om medewerkers van
731 instellingen van de kennis en vaardigheden te voorzien om hun digitale collecties
732 open te stellen voor hergebruik en verdere verspreiding door derden. In de
733 masterclass zullen ambassadeurs uit verschillende domeinen een rol krijgen
734 (musea, archieven en bibliotheken).
- 735 b. Netwerk van cultuurprofessionals en (her)gebruikers van de digitale collectie
736 opbouwen om verbinding te leggen tussen instellingen en de partijen en platformen
737 die geïnteresseerd zijn in hergebruik. Ondersteunen en onder de aandacht brengen
738 van ambassadeurs van digitaal publieksbeleid bij instellingen.
- 739 c. Eenduidige routing en taakverdeling voor diensten van de knooppunten voor
740 collectiebeherende instellingen. Met behulp van afstemmingsoverleg, handreiking /
741 stroomdiagrammen etc.

742

743 **WP1.4. Internationale profilering**

744 Om de culturele en economische spin-off van de Nederlandse (kennis)infrastructuur
745 m.b.t. digitaal erfgoed te vergroten onderzoeken we of er behoefte is aan een campagne
746 rond Dutch Digital Heritage.

747

748 *Product*

749 Behoeftetepeiling en eigenaarschap campagne / merkontwikkeling.

750

751 **WP2. Digitaal Erfgoed Bruikbaar**

752

753 Doel:

754 Het gezamenlijk online aanbieden, verrijken en contextualiseren van collecties. Hiermee
755 vergroten we de bruikbaarheid van deze collecties voor de verschillende doelgroepen.

756

757 Dit doen we door:

- 758 - Toegankelijkheid vergroten van de collectie Nederland (2.1).
- 759 - Verbinden van data met termenlijsten - en deze data via services ter beschikking
760 te stellen aan (intermediairs en andere) gebruikers (2.2).
- 761 - Praktijkonderzoek en community-vorming te bevorderen (2.3).

762

763 **WP2.1 Toegankelijkheid collecties vergroten via gezamenlijk online aanbod** 764 **(aggregatie)**

- 765 a. Verbetering van zoekresultaten in gebruikersomgevingen door aanbieding van het
766 geheel van gecontextualiseerde collecties (collectie Nederland). [NB
767 voortzetting/vernieuwing van de werkzaamheden van Digitale Collectie Nederland].
- 768 b. Bijdragen aan vernieuwing van het aggregatielandschap in Nederland, met in
769 achtneming van:
 - 770 - afspraken over publicatie en levering van metadata;
 - 771 - internationale ontwikkelingen (bv. strategie binnen Europeana Netwerk);
 - 772 - koppelen met infrastructuren (denk aan CLARIAH, Edurep);
 - 773 - technische mogelijkheden (bv. opslaan rijke datamodellen).. Het originele record
774 zal ongewijzigd bewaard blijven.
- 775 c. Hergebruik door onder meer de creatieve industrie eenvoudiger maken, door
776 aanbieden van solide technische koppeling die filtert op voor herbruikbaarheid
777 relevante criteria (kwaliteit, copyright status etc.).

778

779 **WP2.2. Gericht zoeken verbeteren door het koppelen van data m.b.v.** 780 **termenlijsten en thematisch beheer**

781 De activiteiten richten zich op het eenduidig koppelen van voorkomende termen voor
782 wie, wat, waar, wanneer zodat gebruikersvragen zo goed en betekenisvol mogelijk
783 bediend kunnen worden.

784

785 a. Inrichten van het netwerk

786 Concretiseren van de samenwerking tussen de knooppunten, regie voeren over het
787 uitbouwen en implementeren van de verbindingslaag, diensten ontwikkelen voor andere
788 instellingen (o.a. voor koppelen, aanvullen of opbouwen van hun thesauri), kennisdeling
789 organiseren (aansluitprincipes, opleidingsmateriaal).

790

791 b. Standaarden en afspraken

792 Voor een verdere uitwerking van de verbindingslaag is het nodig om afspraken te maken
793 over:

- 794 - de manier waarop klantvragen naar het wie, wat, waar of wanneer vertaald wordt
795 naar ingangen voor de verbindingslaag;
- 796 - het opbouwen en ontwikkelen van termenlijsten, ondersteunen en publiceren van
797 alignments (koppelingen tussen termenlijsten).
- 798 - de standaarden en modellen voor uitwisselbaarheid van data- en
799 referentiebronnen en het gebruik hiervan;
- 800 - de vrijheidsgraden in de toepassing van de standaarden en modellen t.a.v. scope,
801 context, structuur en vocabulaires;
- 802 - de wijze van verbinden met andere (open) bronnen.

803

804 c. Ontwikkeling van diensten

805 Om tot zichtbare resultaten te komen is de ontwikkeling van concrete diensten nodig.

806 Een deel van diensten ligt in het verlengde van de activiteiten van de knooppunten. Een

807 ander deel betreft de ontwikkeling van nieuwe netwerkdiensten. De uiteindelijke vorm en
808 aard van de diensten hangt af van het nader uitwerken van de
809 samenwerkingsverbanden, de netwerkactiviteiten en de afspraken die in dit kader
810 gemaakt moeten worden. Tot nu toe zijn de volgende mogelijke activiteiten
811 geïdentificeerd:

- 812 a. Het planmatig werken aan het gestandaardiseerd en open beschikbaar maken van
813 de relevante termen bronnen.
- 814 b. Onderzoeken van de mogelijke en gewenste diensten voor de diverse
815 gebruikersgroepen (eindgebruikers, professionals, beheerders).
- 816 c. Het beschikbaar maken van het termennetwerk zodat dit een logisch geïntegreerd
817 geheel vormt voor alle gebruikersgroepen.
- 818 d. Het zodanig beschikbaar maken van het termennetwerk dat er ruimte is voor
819 verschillende betekenissen van termen vanuit verschillende contexten of visies.
- 820 e. Het ontwikkelen van diensten voor het verbinden van nieuwe (lokale, nationale of
821 internationale) termenbronnen en datasets aan het termen netwerk
- 822 f. Het ontwikkelen van diensten voor het (gedistribueerd) opbouwen en beheren van
823 het termennetwerk.
- 824 g. Bepalen van technische oplossingsrichting(en) voor het aanbieden van het
825 termennetwerk.
- 826 h. Bepalen van technische oplossingsrichting(en) voor het beheren van de
827 onderdelen van het termennetwerk.
- 828 i. Onderzoek naar nieuwe toekomstvaste systemen voor thesaurusbouw en
829 onderhoud.
- 830 j. Inrichten van productiestra(a)t(en) voor het linken en verbinden.

831
832 Bij het verscherpen van de eisen en wensen met betrekking tot bovenstaande diensten
833 wordt bij voorkeur geleerd van concrete cases. In de eerste plaats wordt daarom
834 verbinding gezocht met lopende projecten als LODD2, DIVE, KB Linked Metadata, de
835 Erfgoedthesaurus en het project Erfgoed en Locatie. Daarnaast wordt een aantal pilots
836 opgestart om specifieke onderdelen te verhelderen.

837 838 **WP2.3 Praktijkgestuurd onderzoek (R&D) bevorderen door community-vorming** 839 **en agendering**

840 Het organiseren van de samenwerking tussen het Netwerk Digitaal Erfgoed en de bredere
841 gemeenschap van onderzoekers ten behoeve van beter kennisuitwisseling over onder
842 andere softwareontwikkeling en toegang tot objecten.

843 Activiteiten:

- 844 - Bijhouden van de stand van de techniek en informeren van het netwerk.
- 845 - Presenteren van demonstrators en andere resultaten uit de werkprogramma's aan
846 onderzoekers binnen relevante gremia.
- 847 - Schrijven van *white papers* die specifieke uitdagingen van het brede Netwerk
848 Digitaal Erfgoed (knooppunten plus achterban) in kaart brengen. Onderdeel
849 hiervan: uitvoeren interviews en hier wensen uit destilleren.
- 850 - Ontwikkelen onderzoeksagenda voor NDE en initiëren van/participeren in
851 onderzoeksprojecten die hier invulling aan geven. Financiering vanuit NWO,
852 H2020 en andere bronnen. Op te stellen in 2015, jaarlijks te updaten.

853

854 **WP3. Digitaal Erfgoed Houdbaar**

855

856 Doel:

857 Door domeinoverstijgende samenwerking een gezamenlijke infrastructuur tot stand
858 brengen waarin duurzame toegang tot digitale informatie gegarandeerd is. Uitgangspunt
859 hierbij is dat samenwerking leidt tot het verhogen van de effectiviteit en tot een grotere
860 efficiëntie en kostenreductie.

861

862 De activiteiten in dit werkprogramma zijn al gestarte en/of geprogrammeerd binnen de
863 Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid (NCDD), een samenwerkingsverband van KB,
864 NA, NIBG, DANS en een aantal cultureel erfgoedorganisaties. Het werken aan deze
865 doelstelling gebeurt langs drie lijnen:

866 - Betere benutting en opschaling van voorzieningen (3.1).

867 - Kostenbeheersing (3.2).

868 - Verhelderen van rollen en verantwoordelijkheden (3.3).

869

870 **WP3.1 Schaalbaarheid van voorzieningen en infrastructuur**

871 De toestroom van (vluchtige) digitale informatie groeit spectaculair en de diversiteit aan
872 verschijningsvormen (bestandsformaten). Er is in de afgelopen jaren ruime ervaring
873 opgedaan met het verwerven, verwerken, opslaan en toegankelijk houden van digitale
874 collecties. Er is echter nog geen landelijke dekking van duurzame digitale archivering. De
875 meeste middelgrote en kleine instellingen hebben niet de middelen en de specialistische
876 kennis in huis, maar hebben ook nog geen goede en betaalbare toegang tot externe
877 diensten die duurzame opslag en toegang leveren.

878

879 De volgende activiteiten moeten ervoor zorgen dat bestaande voorzieningen en
880 infrastructuur beter kunnen worden benut, gedeeld en opgeschaald.

881 a. Uitdragen en implementeren van een scenario voor de opbouw van een nationale
882 infrastructuur voor duurzame toegang, waaronder een gezamenlijke
883 opslagstrategie.

884 b. Ontwikkelen van een programma van eisen en een transitiestrategie voor een
885 nationale infrastructuur voor duurzame toegang.

886 c. Opstellen en uitvoeren van een routekaart voor certificering van Nederlandse e-
887 depots.

888 d. Beschikbaar stellen van technische expertise om de koppelingen tussen
889 verschillende infrastructuren te begeleiden, te documenteren en zo uniform
890 mogelijk uit te voeren.

891 e. Ontwikkelen van modelovereenkomsten voor duurzaamheidsdiensten.

892 f. Definiëren en implementeren van een *Persistent Identifier*-infrastructuur

893 g. Ontwikkelen van duurzaamheidsservices als een register voor bestandsformaten,
894 *preservation tools* en *preservation actions*.

895 h. Ontwikkelen en beheren van een emulatiedienst.

896 i. Participeren in ontwikkeling van standaarden (o.a. bestandsformaten, metadata).

897

898 **3.2 Kostenbeheersing**

899 De kosten van duurzaam behoud stijgen continu door de snel toenemende volumes aan
900 digitale informatie. Om grip te krijgen op de kosten is het belangrijk de kostenstructuur
901 nauwkeurig in kaart te brengen, met behulp van de kennis van recent onderzoek en
902 ervaring van instellingen. De volgende activiteiten moeten ervoor zorgen dat de
903 operationele kosten voor duurzaam beheer en toegang inzichtelijk, vergelijkbaar en
904 voorspelbaar worden.

905 a. Verzamelen van kengetallen en ontwikkelen van een voorspelbaarheidsmodel
906 t.b.v. kostenbeheersing.

907 b. Implementeren van kostenmodellen en geven van voorlichting daarover, incl.
908 benchmark-voorzieningen.

909 c. Opstellen van de lange-termijn agenda voor grote investeringen in e-depot
910 voorzieningen en infrastructuur.

- 911 d. Ontwikkelen van business model voor duurzame toegang.
- 912 e. Ontwikkelen van een *volwassenheidsmodel* voor duurzame toegang waarmee o.a.
- 913 het kennisniveau kan worden gemeten.
- 914 f. Opstellen van richtlijnen voor het zorgvuldig uitbesteden van
- 915 duurzaamheidsdiensten.
- 916

917 **3.3 Rollen en verantwoordelijkheden in collectievorming**

918 Digitale collectievorming gaat op dit moment vaak nog uit van eenduidige
919 domeingebonden categorieën. Deze leunen nog op typering en categorieën uit de
920 analoge wereld: publicaties, overheidsstukken, tv-programma's. De plaats waar digitale
921 objecten worden bewaard is gebaseerd op de analogie met fysieke objecten. Maar
922 digitale objecten zijn steeds meer multimediaal en interactief en daardoor vaak niet meer
923 eenduidig te typeren. Hierdoor ontstaat er enerzijds overlap in collectievorming, maar
924 anderzijds vallen er ook gaten in de digitale archivering bij nieuwe typen digitale
925 objecten.

926
927 De volgende activiteiten zijn gericht op een meer integrale collectievorming, door
928 samenwerking op het gebied van selectie, beheer en toegang tot digitale collecties.

- 929 a. Opstellen van scenario's voor digitale collectievorming in Nederland.
- 930 b. Organiseren en uitvoering geven aan het verzamelen en beheren van *verrijkte*
- 931 *publicaties*.
- 932 c. Opstellen van richtlijnen voor de ingest van bestandsformaten en daarmee
- 933 samenhangende kwaliteitscontroles. Inrichten van een generiek
- 934 kwaliteitscontroleproces.
- 935 d. Onderzoek naar methoden en ontwikkeling van tools om software te archiveren
- 936 e. Opstellen van richtlijnen voor *software-sustainability*.
- 937 f. Vaststellen van verantwoordelijkheden voor het verzamelen en beheren van
- 938 webcontent en sociale media.
- 939 g. Ontwikkelen van ondersteuningstools voor het opstellen van duurzaamheidsbeleid
- 940 (*preservation policies*) bij erfgoedinstellingen.

941 Manifest

942 van collectiebeheerders

943

944

945 1. Ik zie kans met digitale technologie de maatschappelijke
946 waarde van cultureel erfgoed te vergroten en onderschrijf de
947 noodzaak om daartoe beter samen te werken aan en aan te
948 sluiten op gezamenlijke technische en functionele
949 voorzieningen.

950

951 2. Ik maak mijn collectie op internet zichtbaar. Ik vraag
952 (potentiele) gebruikers naar hun wensen ten aanzien van
953 kwaliteit, context en gebruiksvoorwaarden van content en
954 (meta)data en probeer daar aan te voldoen.

955

956 3. Ik vergroot de gebruiksmogelijkheden (binnen en buiten de
957 eigen organisatie) van mijn digitale collectie door data en/of
958 content beschikbaar te maken voor hergebruik, persistent
959 vindbaar te maken, te verrijken en indexeren met behulp van
960 gerespecteerde termenlijsten en actief extern te koppelen.

961

962 4. Ik bevorder de houdbaarheid van mijn digitale collectie (full
963 content, metadata, collectieregistratie) door efficiënte
964 duurzame opslag en continue aandacht voor (behoud van)
965 toegankelijkheid en raadpleegbaarheid.

966

967 5. Ik ontwikkel meerjarig informatiebeleid en maak de
968 zichtbaarheid, bruikbaarheid en houdbaarheid van digitale
969 informatie tot een frequent agendapunt van management en
970 bestuur.